

Іван Миронюк,

*доктор медичних наук, професор,
проректор з наукової роботи*

Геннадій Слабкий,

*доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри наук про здоров'я
Ужгородський національний університет*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД РЕГІОНІВ УКРАЇНИ, ВІДДАЛЕНИХ ВІД ЗОНИ АКТИВНИХ БОЙОВИХ ДІЙ, У ПЕРІОД ВІЙНИ ПРОТИ РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА В ПОВОЄННИЙ ЧАС

В Україні в ході адміністративно-територіальної реформи створено територіальні громади із законодавчо визначеними повноваженнями. Нині ці громади переживають медико-демографічні та соціально-економічні проблеми, пов'язані із втратою трудового потенціалу. Характерною особливістю для більшості територіальних громад є тимчасове проживання вимушено переміщених осіб з території тимчасової окупації та активних бойових дій. Імовірно, що частина вимушених переселенців по закінченню війни не матиме можливості або бажання повернутися до попереднього постійного місця проживання. В умовах війни та в повоєнний час можливий активний розвиток територіальних громад регіонів України, віддалених від зони активних бойових дій, шляхом залучення на постійне проживання в громаду та участі в її розвитку вимушено переміщених осіб. Запропоновано концептуальні підходи та етапи дій щодо вирішення зазначеної проблеми з прийняттям цільової комплексної програми.

Ключові слова: *територіальні громади, війна, проблеми, шляхи розвитку, концептуальні підходи.*

В Україні проведено адміністративно-територіальну реформу із формуванням територіальних громад із певними повноваженнями та забезпеченням фінансування для їх розвитку [1-3].

Наразі Україна перебуває у стані війни проти російської агресії. За даними експертів, війна між Україною та Росією може стати однією з найбільш кровопролитних у сучасній історії – масштаби втрат з обох сторін уже значно вищі, ніж у типовій війні сучасної доби [4].

Мета: визначити основні проблеми розвитку територіальних громад регіонів України, які віддалені від зони активних бойових дій у період війни проти російської агресії, та запропонувати концептуальні підходи до їх розвитку в умовах війни та в повоєнний період.

Матеріали та методи. *Матеріали:* інформаційні джерела з питань ефективної організації діяльності територіальних громад, впливу війни проти російської агресії на медико-демографічну ситуацію та економіку. *Методи:* бібліосемантичний, структурно-логічного аналізу, контент-аналізу, особистий досвід комунікацій із керівниками територіальних громад.

Результати. В ході проведеного дослідження були встановлені такі проблеми територіальних громад регіонів України, віддалених від зони активних бойових дій:

- *Медико-демографічного характеру:* перевищення рівня смертності населення над народжуваністю, зростання частки населення старших вікових груп, зростання показників передчасної смертності населення, збільшення частки населення з особливими потребами, погіршення показників фізичного та ментального здоров'я населення при зниженні рівня відповідального ставлення населення до особистого здоров'я, що є причиною збільшення потреби в медичній та реабілітаційній допомозі.

- *Економічного характеру:* зниження трудового потенціалу територіальних громад у зв'язку із: мобілізацією частини чоловіків громади для захисту країни від російської агресії та міграції частини населення громади працездатного віку за кордон, а також зниження економічного забезпечення та можливостей як населення безпосередньо, так і громади в цілому при недостатньому рівні використання як природних, так і технічних можливостей для розвитку громад.

При цьому необхідно зазначити, що в результаті російської агресії на сході та півдні України зареєстровано близько п'яти млн внутрішньо переміщених осіб, яких фактично за даними КМУ є близько семи млн [5]. При цьому за даними Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), статус тимчасового захисту у країнах Європи до 3 січня 2023 року отримали близько 4,9 млн українських біженців [6]. У повоєнний період, через втрату житла та неможливість працевлаштування, значній частині з них практично немає можливості повернення до місця постійного проживання.

Базуючись на зазначеному вище, з метою забезпечення сталого розвитку територіальних громад, пропонуються такі концептуальні підходи та етапи дій:

Перший організаційний (аналітичний) етап передбачає:

1. Аналіз потреб територіальної громади в людських ресурсах для сталого розвитку громади.

2. Аналіз можливостей територіальної громади в додатковому залученні ефективних людських ресурсів для постійного проживання в громаді.

3. Аналіз віково-статевого, професійного, економічного та соціального складу вимушених переселенців, які проживають на території громади.

4. Аналіз потенційних можливостей використання трудових ресурсів вимушених переселенців, які проживають на території громади, для вирішення актуальних економічних та демографічних проблем громади.

5. Аналіз можливостей залучення в громаду необхідних спеціалістів із числа вимушених переселенців, які нині не проживають на території громади.

Другий організаційний етап (етап планування). Рекомендується проведення стратегічного та поточного планування організаційних заходів (програми) та їх фінансування із залученням на рівні громади тимчасово переміщених осіб та створенням умов для їх ефективного залучення до розвитку громади.

Третій організаційний етап (етап узгодження пропозицій): проведення громадського обговорення та затвердження стратегічного і поточного планів (програми) розвитку територіальної громади із залученням вимушених переселенців.

Четвертий організаційний етап – етап виконання стратегічного та поточного планів (програми) розвитку територіальної громади із залученням вимушених переселенців. За бажанням громади та її членів можливий активний розвиток приватного сектора, в тому числі із залученням ресурсів міжнародних інвесторів.

П'ятий організаційний етап - етап моніторингу ефективності та корекції дій.

Кожний організаційний етап має супроводжуватися активними комунікаціями з жителями громади та вимушеними переселенцями, які проживають як у громаді, так і за її межами.

Висновки. Територіальним громадам регіонів України, віддаленим від зони активних бойових дій, рекомендовано прийняти комплексні програми та стратегічні плани розвитку громад у період війни проти російської агресії та на повоєнний період з метою забезпечення економічної стабільності і спроможності шляхом мотивації до подальшого постійного проживання вимушених переселенців у громаді та створення умов для їх корисної зайнятості і якісного життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>.
2. Україна з новим адмінтерустроєм: парламент створив 136 нових районів та ліквідував 490 старих. URL: decentralization.gov.ua.
3. Кабінет Міністрів України – Реформа децентралізації. URL: www.kmu.gov.ua.
4. Скільки військових та цивільних загинули в ході конфліктів після Другої світової війни. URL: https://www.slovoidilo.ua/2022/10/31/infografika/suspilstvo/skilky-vijskovyx-ta-cyvilnyx-zahynuly-xodi-konfliktiv-pislya-druhoyi-svitovoyi-vijny?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign=

5. Україна подолати кризовий поріг за кількістю ВПО: Верещук уточнила цифри. URL: <https://www.unian.ua/society/vereshchuk-utochnila-skilki-vpo-zareyestrovano-v-ukrajini-v-berezni-12167304.html>
6. Скільки українських біженців перебуває в країнах Європи? URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/>

REFERENCES

1. Pro dobrovil'ne ob'yednannya terytorial'nykh hromad: Zakon Ukrainy vid 5 lyutoho 2015 roku № 157-VIII [On the voluntary association of territorial communities: Law of Ukraine dated February 5, 2015 No. 157-VIII]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text> [in Ukrainian].
2. Ukraina z novym adminterustroyem: parlament stvoryv 136 novykh rayoniv ta likviduvav 490 starykh [Ukraine with a new administrative structure: the parliament created 136 new districts and liquidated 490 old ones]. *decentralization.gov.ua*. Retrieved from decentralization.gov.ua [in Ukrainian].
3. Kabinet Ministriv Ukrainy – Reforma detsentralizatsiyi [Cabinet of Ministers of Ukraine – Decentralization Reform]. *kmu.gov.ua*. Retrieved from www.kmu.gov.ua [in Ukrainian].
4. Skil'ky viys'kovykh ta tsyvil'nykh zahynuly v khodi konfliktiv pislya Druhoyi svitovoyi viyny [How many soldiers and civilians died in the conflicts after the Second World War]. *www.slovoidilo.ua*. Retrieved from https://www.slovoidilo.ua/2022/10/31/infografika/suspilstvo/skilky-vijskovyx-ta-cyvilnyx-zahynuly-xodi-konfliktiv-pislya-druhoyi-svitovoyi-vijny?utm_source=gravitec&utm_medium=push&utm_campaign= [in Ukrainian].
5. Ukraina podolala kryzovyy porih za kil'kistyv VPO: Vereshchuk utochnyla tsyfry [Ukraine overcame the crisis threshold in terms of the number of IDPs: Vereshchuk clarified the figures]. *www.unian.ua*. Retrieved from <https://www.unian.ua/society/vereshchuk-utochnila-skilki-vpo-zareyestrovano-v-ukrajini-v-berezni-12167304.html> [in Ukrainian].
6. Skil'ky ukrayins'kykh bizhentsiv perebuvaye v krayinakh Yevropy? [How many Ukrainian refugees are in European countries?]. *www.epravda.com.ua*. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/01/10/695807/> [in Ukrainian].